



Natuur- en Vogelwacht Rotta

Nummer 166

winter 2023

Aves Visum



In deze Aves Visum ...

- 5 Waarom is het stiller als er sneeuw ligt
- 6 In Memoriam Hans Sanders
- 8 De Fakkel – Marian Krispijn aan het woord . . .
- 12 Kunnen vogels liefde en andere emoties tonen?
- 16 Interview Mario Wildenberg
Zelf doen in openbaar groen? Ja, dat kan!
- 18 Bramen – probleem of toevlucht
- 22 Rotta Rangers en Kapoentjes ontdekken de natuur
De winter komt eraan



*Roodborstje
Harken, herfstblad vegen,
vanuit de heg geritsel.
Het karwei staken, kijken
fluisterpraatje met een oude bekende.*

*Rechtop, alerte helderbruine oogjes in oranje veren
Hier en daar pikt durfal een minuscule prooi.
De dagelijkse zoektocht naar voedsel, noodzaak.
Ik verbeeld me dat het mij kent.*

Ina Geenen

Nieuwe fietsen ouderwetse service



www.reijneveldrijwielen.nl

RIESE & MÜLLER

 FREEBIKE

 CORTINA

 GSP

 QWIC

En verder ...

- 4 Van het Bestuur
Van de Redactie
- 10 Vogels bijvoeren
- 11 Canon van de Nederlandse
Natuur
- 15 Landelijk Meetnet Hommels
Column Staatsbosbeheer
- 20 Natuurwerk Rotta
- 21 Werkgroep Waterkwaliteit
- 23 Ruimtelijke ontwikkelingen in
de Noordrand
- 24 Klein weetje - *Spruitjes familie van
de pinksterbloem*
- 25 Ruimtelijke ontwikkelingen in
de Zuidplas
- 28 Mystery Bird

Zuidplasstraat 4, Moerkapelle • 079 - 593 3388





Natuur- en Vogelwacht Rotta

Natuur- en Vogelwacht Rotta

Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

Email info@rotta-natuur.nl

Website <https://www.rotta-natuur.nl>

ANBI RSIN-816580662

Iban NL60 TRIO 0254 40 52 23

KvK Haaglanden, nr. 40464998

Natuur- en Vogelwacht Rotta is een zelfstandige natuur- beschermingsvereniging, actief in het Recreatiegebied Rottemeren en de omliggende gemeenten Zuidplas, Lansingerland en de noordrand van Rotterdam. De vereniging heeft ten doel flora en fauna te verbeteren en het (doen) herstellen van verstoringen daar in; het beschermen en in stand houden van groenvoorzieningen en natuurgebieden en het opkomen voor het milieu; het (doen) realiseren en het (doen) in stand houden van ecologische, landschappelijke en recreatieve verbindingzones. De vereniging is opgericht op 9 februari 1982.

Lidmaatschap

Volwassenen min. € 12,50 per jaar

Jeugd (tot 18 jaar) min. € 6,50 per jaar

Donateurs min. € 12,50 per jaar

Bestuur

Voorzitter: Peter Wienbelt - 0651 488 475

email: voorzitter@rotta-natuur.nl

Vicevoorzitter: Henk Starink - 0628 544 003

email: henk.starink@rotta-natuur.nl

Secretaris: Arie Sonneveld - 0613 564 266

email: secretaris@rotta-natuur.nl

Penningmeester: Cor van de Lustgraaf - 0629 242 769

email: penningmeester@rotta-natuur.nl

Ledenbeheer: leden@rotta-natuur.nl

Leden:

Marijke den Oudendammer - 0628 518 105

Arend Hoogeveen - 0683 698 450

Vacature

Vertrouwenspersoon Natuur- en Vogelwacht Rotta:

Josien Hofs - 0612 134 683

Verenigingsgebouw Natuurcentrum Trefpunt Rotta

Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

010 - 521 63 34 (alleen tijdens openingstijden)

Beheerder: Ad Somers - 0639 321 113

email: trefpunt@rotta-natuur.nl

Open: donderdag 10.00 - 16.00 uur

zaterdag 12.00 - 16.00 uur

Bij de voorpagina: IJs en weder dienende . . .

Rottemeren, winter 2021 © Arend Hoogeveen

Verenigingsblad Aves Visum

Redactie: Josien Hofs, Arend Hoogeveen en Hans Soeterbroek

Redactieadres: avesvisum@rotta-natuur.nl

Aves Visum verschijnt 4 keer per jaar in maart, juni, september en december. Iedereen kan een artikel insturen. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten, te wijzigen of te weigeren, waar nodig in overleg met de auteur.

ROTTA ADVIES- en WERKGROEPEN

Rotta Rangers en Kapoentjes

info Marion van den Broek

jeugd@rotta-natuur.nl

Rotta Natuurwerk

Info Rien van der Vorm

natuurwerk@rotta-natuur.nl

Rotta Onderzoek en biodiversiteit

Info Maurice van Veen

onderzoek@rotta-natuur.nl

Trefpunt Vrijwilligers

Info Annet van der Kooij

trefpunt-op-zaterdag@rotta-natuur.nl

Rotta Communicatie en Website

Info Birgitte Blom

communicatie@rotta-natuur.nl

Ruimtelijke Ontwikkelingen

info Jaap van Lien

jaap.van.lien@rotta-natuur.nl

Waterkwaliteit Rotta

info Cees van der Burg of Ruud Kolpa

waterkwaliteit@rotta-natuur.nl

Expeditie Rotta

Info Peter Wienbelt

expeditie@rotta-natuur.nl

Ledenexcursies

Info Bert van den Bulk

excursies@rotta-natuur.nl

Rotta Erfvogels en Tuinadvies

Info Henk Starink

advies@rotta-natuur.nl



Van het Bestuur

In ons zomernummer van Aves Visum staat een fotoreportage over de bouw van onze nieuwe kapschuur. Inmiddels is al ons materieel daar keurig gerangschikt opgeslagen en de werkplek in gebruik genomen. De officiële opening was op een donderdagochtend tijdens de opening van het winterseizoen met alle natuur- en trefpuntwerkers. Gelukkig heeft onze voorzitter Hans Sanders het eindresultaat van de schuur nog kunnen bewonderen, al was hij niet bij de officiële ingebruikneming.

Het heengaan van onze voorzitter Hans Sanders op 25 september heeft ons allen geraakt. Wij wensen Marion en hun zonen heel veel sterkte met dit grote gemis. Ook bij Rotta missen we hem, het In Memoriam op pagina 6 zegt alles. Na een mooi afscheid vanuit het Trefpunt, hebben we de draad weer opgepakt. De bestuurstaken van Hans zijn opgepakt door al zittende en nieuwe bestuursleden. Zo kunnen we in dezelfde lijn door blijven gaan.

Ik heb net de kopij voor de jeugdpagina afgerond. Kinderen blijven komen naar Rotta. Wij willen kinderen laten 'proeven van de natuur'. Het is mooi hoe zij van alles ontdekken. Maar het is wel een wisselwerking. Van hen leren wij weer met verwondering kijken, stilstaan bij een worm die net op tijd weg kruipt, een mier die zoveel mee kan sjouwen, een vogel die op de punt van een wiegend takje landt. In verwondering genieten blijft toch de basis.

Voor de verkiezingen in november werd weer volop geschermd met mooie leuzen over klimaat- en stikstofbeleid en dat een goed beleid nodig is voor de natuur. Zeker, dat is zo, maar dat de natuur zo dringend nodig is voor de mens wordt meestal niet vermeld.

Op de ledenavonden leerden we van een stadsecoloog en een stadsbomenexpert hoe belangrijk natuur is, juist op plekken waar je het niet verwacht. Dat is nog meer aanmoediging om als Rotta bezig te zijn in onze natuurpareltjes om de biodiversiteit te ondersteunen en uit te breiden. En ook om bij de verschillende overheden de vinger aan de pols te houden bij uitbreidingsplannen, of er wel gedacht wordt aan gevarieerde groenstroken, ecologische verbindingen, ruimte voor bomen, enzovoort.

Voor al deze facetten in ons werkgebied hebben we enthousiaste leden die zich daarvoor inzetten. Maar voor een deel van deze enthousiastelingen gaan de jaren wel tellen. Dus nieuwe aanwas is op verschillende plekken wel nodig. Denk niet te snel 'dat is niks voor mij' of 'ik weet daar te weinig van'. Je hoeft niet "volleerd" te zijn. Als ik bedenk wat ik in 10 jaar bij Rotta allemaal geleerd heb, en nog steeds leer, is dat een reden om actief bezig te zijn en te blijven. Bovendien is al die Rotta-samenwerking ook zo gezellig. Vele handen en hoofden maken licht werk en twee weten meer dan één. <<

Marijke de Oudendammer

Van de Redactie

In het vorige nummer konden we nog een laatste verhaal van onze voorzitter Hans Sanders opnemen, en amper een maand later was al zijn uitvaart. In dit nummer plaatsen we de afscheidsrede die Peter Wienbelt namens het bestuur, en eigenlijk namens ons allen, bij die gelegenheid hield. Het gemis is nog dagelijks voelbaar, hij zal niet vergeten worden.

Inmiddels zitten we al ver in de herfst en staat de winter voor de deur. Of we de sneeuw krijgen waarvan gewag gemaakt wordt moeten we maar afwachten. Het is natter-natst, en dat merken we aan alles.

In dit nummer lees je over het gevoelsleven van vogels, over hommels en de vloek dan wel de zegen van bramen in ons gebied.

Actief buiten bezig zijn met biodiversiteit, soms op kleine schaal, loont de moeite. Rotta-lid Mario Wildenberg laat zien hoe dat dicht bij huis kan. Het natuurwerk heeft een andere schaal, we hebben veel aandacht voor de veranderingen in het Nessebos, dat door eendrachtige inspanning van Rotta en Staatsbosbeheer een kwaliteitsimpuls krijgt. In de Fakkel vertelt Marian Krispijn over haar inzet voor Rotta.

Uiteraard is er blijvende aandacht voor gemeentebestuur en veranderingen aan de infrastructuur in bijvoorbeeld gemeente Zuidplas, waar met de aanleg van het zogenaamde Vijfde Dorp een heel gebied op de schop gaat. Rotta heeft middels het Platform Mooi Zuidplas een zienswijze ingediend met als doel de biodiversiteit te bevorderen en daarbij vooral aandacht te hebben voor blauw/groene verbindingzones die daarbij essentieel zijn. Met druk op de gemeentelijke budgetten is het spannend of daarvoor voldoende overblijft.

De Werkgroep POKO heeft zich hernoemd tot Werkgroep Waterkwaliteit Rotta, en maakt melding van de eerste activiteiten onder de nieuwe naam. Daar gaan we in de toekomst ongetwijfeld meer van horen, zodat ook het onderdeel van de biodiversiteit dat zich vaak aan het oog onttrekt de volle aandacht krijgt. Tenslotte zijn we blij met de column van de kersverse boswachter Jessie Bragdon.

We wensen je een mooie winter met veel buitenactiviteiten en de warmte binnen. <<



Waarom is het stiller als er sneeuw ligt?

© Arend Hoogeveen

De stilte na de (sneeuw)storm... het landschap kleurt prachtig wit en met het zonnetje erbij is het heerlijk weer voor een wandeling in de natuur, een serene rust daalt op je neer.

Maar waarom is het nou stiller als het heeft gesneeuwd?

Het komt niet zo vaak voor, maar wanneer het landschap wit kleurt met een laagje sneeuw lijkt het een stuk stiller in vergelijking met de dagen zonder sneeuw. Naast mooie landschappen en veel plezier van sneeuw brengt het natuurlijk ook overlast met zich mee. Wanneer het even kan, blijven mensen binnen en gaan niet de weg op wanneer het heeft gesneeuwd. Ook veel dieren houden zich schuil en zoeken beschutting tegen de kou. Maar er is nog een reden voor de rust die sneeuw met zich meebrengt.

Sneeuw als geluiddemper

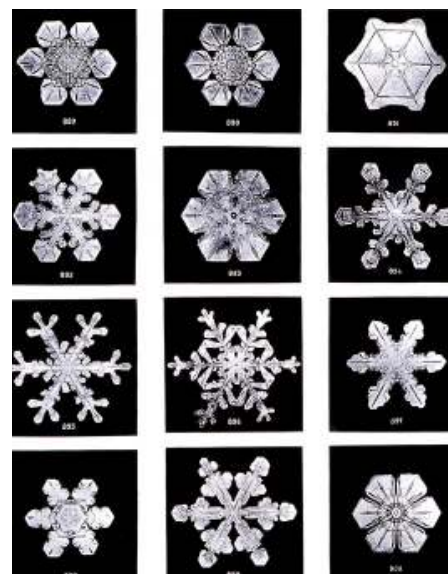
Bij temperaturen onder het vriespunt vormt zich sneeuw wanneer waterdamp tot ijskristallen verrijpt. Wanneer het waait, klitten de sneeuw kristallen, vaak in de vorm van sterren, op hun weg naar de aarde samen en vormen een vlok. Zo'n vlok bestaat uit wat ijs en heel veel lucht tussen de ijsnaaldjes, zo ongeveer als een kussen vol veren met lucht ertussen. Vlokken zijn onregelmatig, klein of

groot en hebben allemaal bepaalde patronen gemeen, maar ze zijn altijd zespuntig (hexagonaal).

Het zijn de met lucht gevulde ruimtes in een sneeuwvlok die verantwoordelijk zijn voor het dempende geluidseffect dat wij waarnemen als er sneeuw ligt. Geluiden worden door de lucht in de sneeuwvlok geabsorbeerd in plaats van weerkaatst waardoor het stiller wordt als er sneeuw ligt. Het geluid van bijvoorbeeld auto's en mensen lijkt te verdwijnen of klinkt zwak in de verte. Wanneer je over het sneeuwdek loopt, hoor je alleen het geluid van krakende voetstappen.

Hoe kouder, hoe stiller

Het dempende effect van sneeuw heeft met de temperatuur te maken. Als eerste zijn er temperaturen van onder het vriespunt nodig om sneeuw te vormen. Wanneer het een tijdje heeft gesneeuwd en een sneeuwdek is ontstaan, speelt de temperatuur opnieuw een rol. Wanneer het meer dan 12 graden vriest is de toonhoog-



Sneeuw kristallen zijn, in welke vorm ook, altijd zespuntig

te van het geluid namelijk gelinkt aan de temperatuur. Hoe kouder het is, hoe hoger de toonhoogte van het geluid wat van dichtbij komt. Wanneer je dan over de sneeuw loopt bij lagere temperaturen, klinkt het kraken van de voetstappen sterker in die stille omgeving. <<

Bron: Weeronline



In Memoriam Hans Sanders



Op 25 september jl. is tot ons grote verdriet overleden, onze geliefde voorzitter en erelid **HANS SANDERS**. Hans was sinds 2014 voorzitter van onze vereniging en vervulde deze rol met een tomeloze energie en enthousiasme.

*Als je van de natuur houdt, dan hou je van de seizoenen. Hans hield van de natuur en de seizoenen.
Hans was als de seizoenen.*

Als de lente

*Ontluikend,
Dartel.
Meer licht, elke dag meer licht.
De eerste tjiptjaf
en dan de vogelcursus.*

Als de herfst

*Kleurrijk,
Stormachtig, soms onrustig.
Minder licht. Steeds minder,
maar prachtig herfstlicht.
Lange avonden.
Tijd om de vele tafels voor
te bereiden om op te komen
voor de natuur.
De najaarstrek.*

*Hans was een boom van een vent
maar ook grote bomen vallen om.*

*Het mooie in de natuur is dat rond die boom nieuw leven ontstaat.
In de vorm van dierbare herinneringen,
in de vorm van houden van de natuur en seizoenen,
in de vorm van het werk van Hans voortzetten voor een bruisend en vitaal Rotta.*

*We verliezen in Hans een geweldige voorzitter.
We verliezen een goed, bijzonder en dierbaar mens.*

Als de zomer

*De zomer is liefde.
Voor elkaar en de natuur.
Op vrijdagavond nog even snel op
de scooter naar het Koornmolengat.
De zomer is vrolijkheid en humor,
Hans zijn unieke humor.
's Ochtends vroeg een rondje over de
golfbaan, terug met een hand vol ballen.*

Als de winter

*Een koud seizoen vol warmte.
Dé tijd van samen zijn en
aandacht voor elkaar.
Verenigd zijn én vereniging zijn.
Er altijd zijn voor Rotta én voor
iedereen binnen de club.
Iedereen kennen en gekend zijn.*

Peter Wienbelt, voorzitter

Daar waar het leven doorgaat

waar zaden ontkiemen
waar knoppen ontluiken
waar bloemen bloeien
waar kruiden geuren
waar insecten bestuiven
waar vruchten rijpen
waar bladeren vallen
waar bomen naakt staan

waar verleiders baltsen
waar ouderparen broeden
waar eierschalen barsten
waar pullen tuitelen
waar juvenielen uitdagen
waar vleugels klapwieken
waar trekkers overvliegen
waar wintergasten verpozen

waar geliefden innig zijn
waar pasgeborenen licht zien
waar kinderen spelen
waar tieners ontdekken
waar pubers zich roeren
waar jongeren uitvliegen
waar ouders zorgen
waar grootouders beschouwen

waar natuur eigen wetten heeft
waar lief en leed afwisselen
waar wezens vergankelijk zijn
waar we in stilte gedenken
waar de herinnering het meest
dierbare bezit op aarde is!

Daar waar het leven doorgaat . . .

AHNADIJ

DE FAKKEL

Een Rotta-lid verhaalt over een persoonlijke ervaring in de natuur en wat dat bij hem of haar heeft losgemaakt. De fakkel wordt steeds aan een ander lid overgedragen die ons in de volgende Aves Visum zijn of haar (natuur) roerselen mee laat beleven.

*Marian Krispijn
aan het woord . . .*

En dan krijg je de fakkel en moet je iets gaan schrijven over jezelf. Nu ben ik ook met 'Mama vertel eens' bezig (al ruim een jaar hoor en ben nog niet eens halverwege), dus het schrijven zit er al een beetje in. Ik ben dus Marian Krispijn geboren als Van der Graaf en getogen in Voorburg. Samen met broer John hebben we daar een fijne jeugd gehad.



Wat ik zie en hoor en opsteek bij Rotta probeer ik dan ook weer door te geven op mijn kinderen en kleinkinderen.

Ik was geen meisje dat met poppen speelde, maar een zeepkist maken en vlotje varen waren meer mijn ding. Mijn ouders zijn in de oorlog voor het bombardement verhuisd van Rotterdam naar Den Haag en Voorburg. Mijn opa had een zaak in scheepsbenodigdheden op het Noordereiland waar mijn vader na de oorlog ging werken als vertegenwoordiger. Ons gezin had als een van de weinigen in de straat al een auto. We gingen er zondags dan ook vaak op uit.

Mijn vader was een verwoed sportvisser. Mijn moeder, mijn broer en ik gingen bij mooi weer vaak mee. Vaak

naar Lage Zwaluwe, daar had mijn vader een viswatertje gepacht. Ik vond het vissen toen ook heel leuk. Gelukkig mogen er tegenwoordig niet meer van die gemene weerhaakjes gebruikt worden, want dat was toch eigenlijk wel een luguber iets om eerst de made te doorboren en later de bek van de vis kapot te trekken.

Zomers gingen we kamperen, meestal naar het buitenland. Na een lang ziekbed is mijn vader al op vroege leeftijd overleden. Mijn moeder ging werken en er zat 's middags niemand meer thuis met een kopje thee als ik uit school kwam. Ik was toen 17. Na

de Havo ben ik de opleiding Chemisch Analiste A gaan doen. Kwam daarna bij Indola (Hair)Cosmetics op het research laboratorium terecht en heb daar mijn man ontmoet.

Voordat er kinderen kwamen – een zoon en twee dochters – toerden we met een motor - BMW R90S - Europa door. Ik achterop en verder het minimale aan kleding en kampeerspullen in de koffers. Later met de kinderen hebben we vaak gekampeerd, met de auto, veelal naar Scandinavië. Daar vond je nog de rust, geen scheerlijn aan scheerlijn en natuurlijk de prachtige ongerepte natuur.



Mijn man had vanaf zijn 17e jaar suikerziekte, maar het beperkte niet echt ons leven. Echter toen hij 50 was, we woonden toen al jaren in Moerkapelle, kreeg hij 2 herseninfarcten en stond hij op de wachtlijst voor een nier/pancreasoperatie. Op 60-jarige leeftijd is hij overleden aan een hartstilstand. In de 10 jaar daarvoor hebben we blije en verdrietige periodes meegemaakt. Toen mijn jongste dochter naar het voortgezet onderwijs ging ben ik weer gaan werken. Niet meer als analiste, maar als projectopleidings-assistente bij BOB, een bedrijf voor opleidingen in de bouw. Ik heb daar 20 jaar gewerkt en ben sinds september 2019 met pensioen.



de paden op, de lanen in . . .

En dan de vraag: sinds wanneer en hoe ben ik in aanraking gekomen met Rotta? Vanaf 2010 woonden we in een appartement in Bergschenhoek, uitkijkend op Wilderszijde. Ik liep daar vaak met mijn hond en kreeg steeds meer oog voor de natuur om me heen. Vooral de vogels kregen mijn interesse. Mijn broer was al jaren vogelaar (hij gaat voor elk vreemd pietje het land in) en met hem ging ik naar Zeist om een goede verrekijker uit te zoeken. Toen was het hek van de dam, wat zijn er veel verschillende vogels. Een betere fotocamera werd gekocht voor determinatie.

Toen op zoek naar een vogelcursus, gevonden bij Rotta, maar moest een jaar wachten omdat de cursus vol zat. Na die tijd meegegaan met excursies, ledenavonden bezocht, veel zelf het veld ingegaan, me verwonderd over de natuurkennis van veel leden en ontzettend veel geleerd. Er is met recht een wereld voor me opengegaan. En nu? Nu ben ik al een paar jaar in de tuin bij het Trefpunt aan het helpen, samen met Ina en Marion. En ook van hen leer ik een heleboel, maar dan op plantengebied. Sinds kort doe ik het agendabeheer voor het Tref-

punt en ben af en toe gastvrouw. Super leuke vrijetijdsbesteding met om me heen een fijn stel mensen die allemaal een instelling hebben van 'doe maar gewoon, er zijn al genoeg egotrippers op de wereld' en natuurlijk allemaal hart voor de natuur en het milieu.

Ook leuk om te zien is dat mijn kleinkinderen ook al bewust gemaakt worden van alles wat groeit en bloeit en wat daar voor nodig is. Zo heeft mijn schoondochter een moestuin in Bleiswijk, waar ik ook af en toe ga helpen. Mijn dochter in Alphen a/d Rijn is onlangs verhuisd en heeft haar tuin insectenvriendelijk aangelegd en ook een klein moestuintje gemaakt. De kinderen krijgen het zo van jongs af aan al mee hoe belangrijk de natuur is. En ook ik leer hier weer van.

Wat ik zie en hoor en opsteek bij Rotta probeer ik dan ook weer door te geven op mijn kinderen en kleinkinderen. Hoe mooi is dat! Ik hoop in ieder geval nog lang deel van deze club uit te mogen maken en sta open om nog veel meer moois te ontdekken. De wereld van bijvoorbeeld paddenstoelen en vlinders krijgt ook steeds meer mijn interesse. Het is steeds meer genieten van alles wat leeft en bloeit. <<



Samen met mijn broer vogels spotten

De fakkel geef ik graag door aan Peter Wienbelt



Uitzicht

*De dag grijs.
De lucht dicht.
Contouren vervagen.*

*Gestaag vallende motregen,
versiert de beslagen ruiten
met een druppelpatroon.*

*In de sponning plakt een blad.
Traag zoekt een verkleumde wants
een goed heenkomen.*

Ina Geenen

vogels bijvoeren



Veel mensen denken – ten onrechte - dat het alleen in de winter zin heeft om vogels bij te voeren. Vogels gebruiken het hele jaar veel energie. In de winter om zich op temperatuur te houden, in het voorjaar om eieren te leggen en hun jongen groot te brengen. En in de herfst bouwen ze reserves op voor de winter. Je kunt ze dus het hele jaar bijvoeren. Vogels proppen zich niet vol als hun honger gestild is. Ook verleren ze niet zelf voedsel te vinden.

Winter: voer en water

Het kost vogels in de winter veel energie om hun lichaamstemperatuur op 40 graden te houden. In een koude nacht verliezen kleinere soorten soms 10 procent van hun gewicht. Ze kunnen ieder extraatje gebruiken: zadenmengsel, fruit en als extra energiebron kun je vetbollen en -pinda's ophangen.

Bij lichte vorst mag je vers drinkwater aanbieden. Vogels badderen daar ook in. Dit is geen probleem: het water rolt van de ingevette veren, dus bevriest niet. Zolang ze open water vinden in de natuur, mogen ze ook open water vinden in de tuin.

Bij erg strenge vorst kun je beter geen open (warm) water aanbieden. Ze hebben nu het water niet echt nodig en kunnen beter niet baden als het zo hard vriest. Als er geen sneeuw ligt om op te pikken, kun je ijs vergruizen zodat ze de ijssplinters kunnen oppikken. Erg koud in de buik, dus het kost energie, maar het voorziet in de vochtbehoefte. Geef geen water met zout, want dat is erg ongezond voor vogels. Geef ook geen suiker in het water, want al ze er dan in badderen komt er een plakkerig laagje op hun veren.

Lente: eiwitten en kalk

Tijdens de lente hebben vogels het druk: partner zoeken, nest bouwen, eieren leggen, broeden en jongen groot brengen. En dat hele proces vaak twee keer achter elkaar. Insecten, rupsen en wormen zijn een bron van eiwitten. Daar gaan vogels naar op zoek en die zijn in de lente normaal gesproken in een vogelvriendelijke tuin ruim voorradig. Velen denken dat het bijvoeren van vogels in de lente niet hoeft, maar ook dan kan er voedselschaars-

te optreden. Als het twee dagen hard regent en waait, zijn er bijna geen insecten te vinden, dus ook dan kunnen de vogels onze hulp goed gebruiken. Het gaat dan minder om vet, maar juist meer om de eiwitten en kalk die vogels normaal gesproken uit insecten halen. Kalk zit in veel natuurlijk voedsel. Mocht je vogels aan extra kalk willen helpen, dan kun je goed uitgekookte en fijngestampte eierschillen geven. Geef nooit melk!

Zomer: eiwitrijk voedsel

In de zomer is een platte schaal vers water van levensbelang. Ze drinken ervan en badderen erin. Verder hebben ze veel eiwitrijk voedsel nodig. Vogels gaan ruien en krijgen het verenkleed dat ze tegen de winterse kou moet beschermen. Of dat hen in staat stelt om naar het zuiden te trekken. Vogels gaan zelf op zoek naar de wormen en insecten die ze nodig hebben om aan hun portie eiwitten te komen. Je kunt ze helpen door met bloeiende planten insecten te lokken. Of door je gazon te besproeien en zo de wormen naar boven te lokken.

Herfst: vitaminerijke bessen

Zodra het kouder wordt, komen de vogels dichterbij huis. Ze gaan nu actief op zoek naar een plek waar ook in koude jaargetijden wat te vinden is. Als je ze nu gaat voeren, heb je al snel stamgasten voor de winter. Veel vogelsoorten eten nu ook de vitaminerijke bessen uit de struiken in jouw tuin. Vetbollen en pinda's zijn in dit jaargetijdje geschikt om vogels mee bij te voeren. <<

Bron: Vogelbescherming



Onlangs verschenen

Wat kenmerkt de Nederlandse natuur? Van haring tot knotwilg en van de grote vuurvlinder in Overijssel tot het zinkviooltje in Zuid-Limburg. 'Canon van de Nederlandse natuur' beschrijft vijftig karakteristieke soorten planten en dieren, met aandacht voor bodem en landschap, water en weer en ook de geuren en geluiden van de natuur in Nederland. De canon leidt ons langs klassiekers en staat boordevol weetjes en verrassingen. Een rijk naslagwerk voor elke natuurliefhebber.

Planten en dieren, landschap, cultuur en historie, moderne natuurbescherming

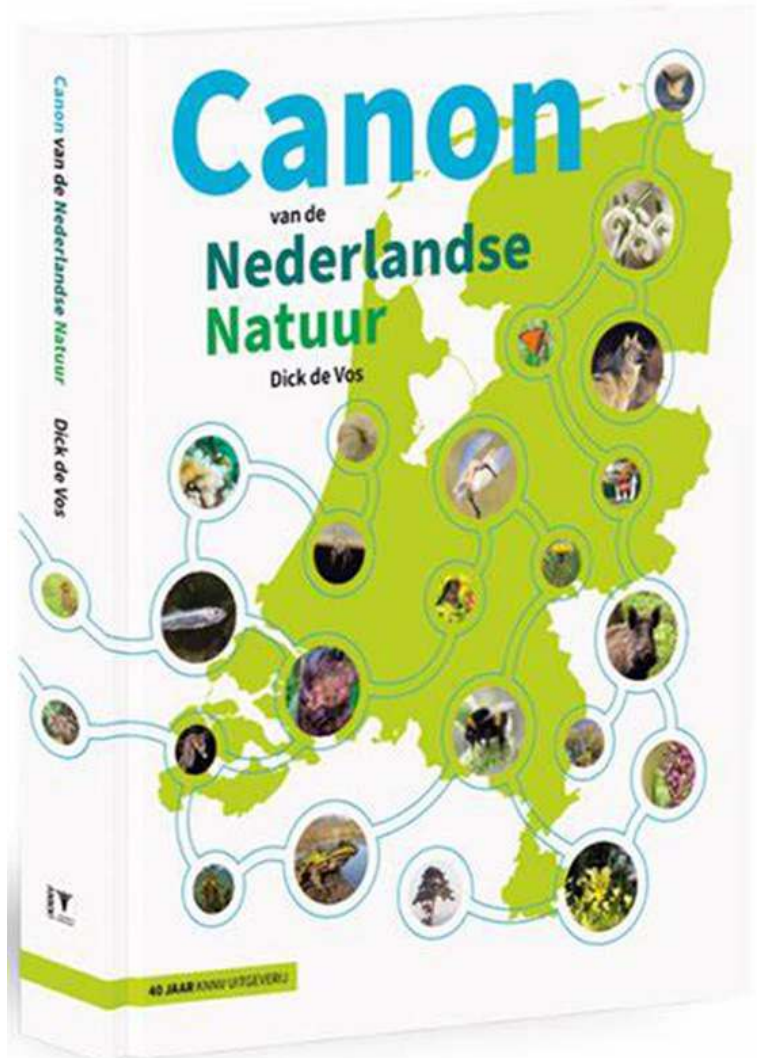
In elk venster leer je een karakteristieke planten- of diersoort kennen en lees je meer over de context, zoals bodem en landschap, water en weer, geuren en geluiden van de natuur in Nederland. Naast een beschrijving van de eigenschappen en leefomgeving is er aandacht voor de historische en moderne achtergronden, zoals de jacht, visserij of de turfindustrie, de provincies en landschappen van Nederland en bekende biologen en wetenschappers. Ook een inmiddels uitgestorven dier als de maashagedis - in 1778 opgegraven in Limburg - komt aan bod.

Relatie mens en natuur, actualiteit en bewustwording

De canon maakt ons ook bewust van de relatie tussen mens en natuur. Ontdekkers van toen zoals Dodoens, Linnaeus, Antoni van Leeuwenhoek, Jac. P. Thijssen of Niko Tinbergen komen aan bod. Evenals de beschermers van vandaag: ecologen, boswachters en vrijwilligers, die jaarrond de natuur volgen en bijsturen. Hiermee doordringt de canon ons van onze eigen rol en verantwoordelijkheid. En legt de link met de actualiteit. Denk aan de discussie over duurzaamheid, landbouw, stikstof, de bi-o-industrie, weidevogels, de wolf en exoten.

Een rijk naslagwerk voor elke natuurliefhebber

De canon biedt vijftig op zichzelf staande vensters die tegelijk inzicht bieden op meer. Zo leidt de brugspin ons naar het thema lichtvervuiling, de vliegengzwam naar geestverruiming en de grote groene sabelsprinkhaan naar het belang van stilte voor dier en mens.



De Canon van de Nederlandse natuur is toegankelijk, speels geschreven en schitterend geïllustreerd. Op de website canonvandenederlandse-natuur.nl ontdek je alle soorten die een plekje in de 'Canon' hebben gekregen, inclusief een korte uitleg bij elk thema.

De Canon van de Nederlandse natuur is uitgegeven door KNNV Uitgeverij, ISBN 9789050119337 <<



Kunnen vogels Liefde en andere emoties voelen?

Mussen kunnen spontaan in een koortje uitbarsten. Een troep mussen heeft na een rijke maaltijd niets anders meer te doen dan in het zonnetje te zitten. 'Eén zegt er *tsjilp*' schrijft Jac. P. Thijsse, 'een ander zegt ook wat en het duurt niet lang of het hele gezelschap is aan het woord en met elkander brengen ze dan een mooi stukje muziek ten gehore dat gerust wel enige aandacht waard is.' Wij mensen zouden zeggen dat bij die 'gezellige tevredenheid' de emoties geluk en vreugde ervan af stralen!



Er is geen wetenschappelijke overeenstemming over of vogels wel of geen gevoelens hebben, maar vogelaars die naar hun gevederde vrienden kijken, zien vaak het bewijs van vogelemoties in hun verschillende persoonlijkheden en gedragingen. Vogels communiceren niet direct emoties en hoewel gedragsaanduidingen dubbelzinnig kunnen zijn, kunnen gedragingen een breed scala aan emoties aan oplettende vogelaars laten zien.

Volgens hoogleraar gedragsbiologie Tim Birkhead kunnen vogels veel beter ruiken en horen dan de meeste mensen denken. Ik ben ervan overtuigd dat vogels bepaalde emoties ervaren, maar hoe vertel je dat aan een breed publiek zonder van je collega's te vervreemden? De wetenschappelijke waarheid is namelijk dat je in zekere zin nooit helemaal kan weten wat er in zo'n dier omgaat. Het zou niet kloppen om zomaar wat te speculeren.

Op het eerste gezicht lijkt het niet alsof vogels veel emotie ervaren. Ze hebben een vrij vlakke uitstraling, zonder gezichtsuitdrukking, en ze maken geen geluiden die duidelijk op pijn of plezier duiden. Maar er zijn

goede redenen om aan te nemen dat ze gevoelens kennen. Darwin formuleerde knap hoe je emoties wellicht moet zien: dieren zoeken plezier op en vermijden pijn. Dat stuurt hun gedrag. Het verschil tussen plezier en pijn kun je zien als een continuüm, met genoeg aan de ene kant van het spectrum en ongenoeg aan de andere kant. Vanaf dat simpele startpunt valt verrassend veel over emoties bij vogels te zeggen.

Meerdere soorten vogels zijn monogaam en blijven bij één partner. Die sterke band zie je aan allerlei dingen. Als een van de twee terugkomt van een lange tocht, begroeten ze elkaar uitgebreid met rituelen. Of dat soort gedrag met liefdesgevoelens samen-

gaat, weten we niet. Bij mensen hangt dat gevoel samen met hormonen zoals oxytocine en vasopressine. Er wordt nu onderzocht of bij vogels zulke hormonen ook een rol spelen.

Volgens Frans de Waal, bekend gedragsbioloog en primatoloog, zijn veel vogels monogaam en hebben een sterke paarband. Als één van de twee doodgaat, is er vaak een erge reactie. Vogels hebben niet alleen een heftige reactie op het verlies van een partner, maar soms ook op de dood in het algemeen. Dat wordt onder meer beschreven voor kraaien: ze komen bij elkaar als één van hen bijvoorbeeld is aangereden. Dan omringt de groep de overleden vogel.



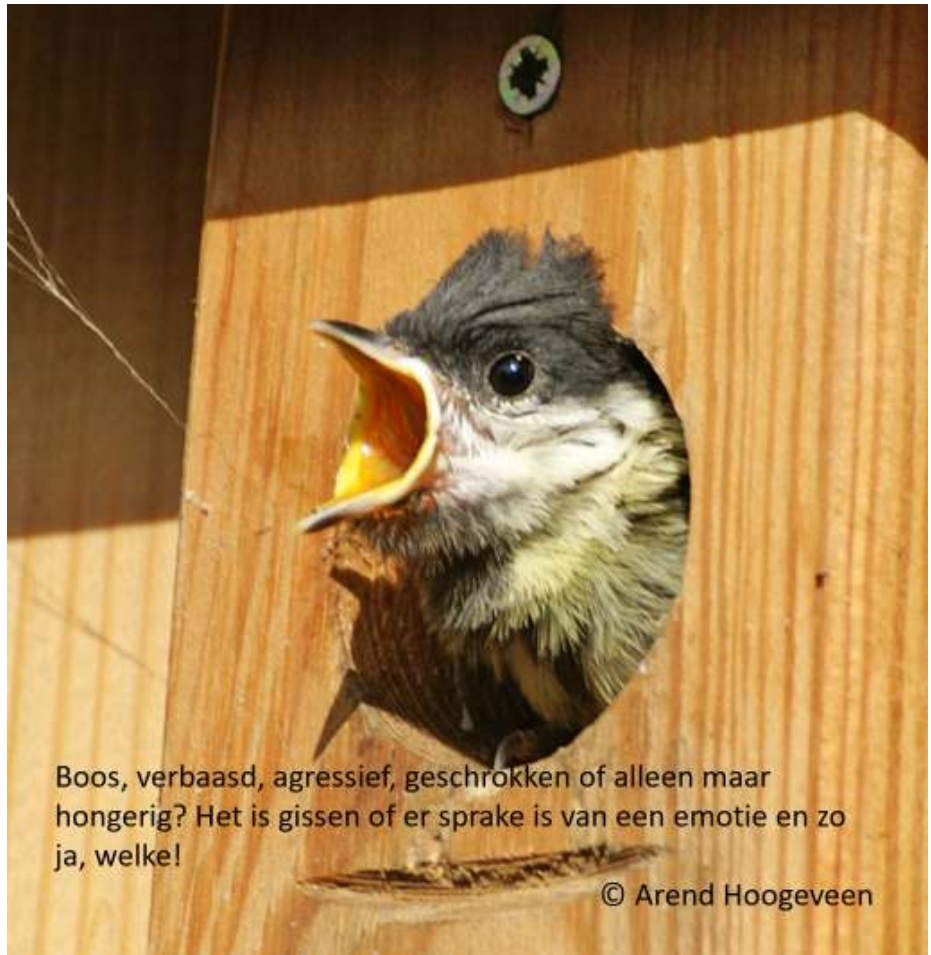
Vogels hebben een heel emotioneel repertoire: ze kunnen ook kwaad worden of enorm angstig zijn. Dat is voor ons soms wat moeilijk te zien, omdat ze geen echte gezichtsuitdrukkingen hebben, zoals wij primaten. Maar de emoties zijn er wel. Vogels doen wel van alles met hun vleugels, veren en staart, dat is expressief gedrag dat wij kunnen leren herkennen. Hoewel dus het bereik van de emotionele expressie van vogels beperkt is, zijn er prominente emoties die te zien zijn bij veel wilde vogels.

Liefde / genegenheid

Zacht verkeringsgedrag, zoals het onderling gladstrijken van het verenkleed of delen van voedsel, toont een band tussen gepaarde vogels die gemakkelijk als liefde kunnen worden gezien. Ouderlijke vogels zijn net zo zorgzaam jegens hun jongen, wat een blijk van ouderliefde kan zijn. Hoewel deze emoties niet langer dan één - broedseizoen of broed kunnen duren, kunnen ze toch sterke banden hebben. Vogels die paren voor het leven, kunnen op veel manieren liefde naar elkaar tonen, inclusief het delen van gezelschap gedurende het hele jaar, net zoals menselijke vrienden dat zullen doen. Toegewijde partners kunnen elkaar beschermen, voedselbronnen delen of andere dingen doen om hun affectie en zorgzaamheid aan te tonen.

Angst / spanning

Bange vogels vertonen verschillende gedragingen die hun angst demonstreren. Snelle vlucht en ontsnapping is de meest voorkomende reactie op angst - dezelfde vecht-of-vluchtreactie die mensen gebruiken. Andere angstindicatoren zijn onder meer



Boos, verbaasd, agressief, geschrokken of alleen maar hongerig? Het is gissen of er sprake is van een emotie en zo ja, welke!

© Arend Hoogeveen

bevriezen op de plaats, hurken, verhoogde ademhalingsfrequentie, verwijde ogen en alarm- of noodoproepen. Dit zijn allemaal vergelijkbare angstindicatoren voor mensen die bevriezen van angst, een hartje van de race en geschreeuw van angst. Oudervogels kunnen ook angst tonen voor hun nakomelingen door verschillende afleidingsmanoeuvres of andere tactieken te gebruiken in een poging roofdieren weg te lokken van kwetsbare kuikens.

Woede / boosheid

Woede is een van de emoties die het meest wordt gezien bij vogels. Boos vogelgedrag kan bestaan uit drie-

gende houdingen, sissen of andere intimiderende geluiden en zelfs uitval, vleugelslagen en andere aanvallen. In de lucht kunnen boze vogels duiken bij indringers of concurrenten, zelfs botsen met hen of ze weggagen uit het gebied. Achtertuinvogelaars zien dit gedrag vaak bij feeders en vogels kunnen ook boosheid in het veld tonen wanneer hun territorium of nestgebied wordt binnengevallen.

Verdriet / verdriet

Verdriet is een complexe emotie en net zoals alle mensen anders reageren tijdens het rouwen, kunnen vogels ook anders reageren. In veel gevallen wordt dit gedrag niet onmid-



Verkeringsgedrag: uiting van gevoelens van liefde en genegenheid? © Arend Hoogeveen

dellijk herkend als verdriet. Als een rouwende vogel bijvoorbeeld zou worden uitgeschakeld (ontkenning, algemeen erkend als de eerste fase van verdriet), kan het gedrag ervan onveranderd blijven. Vogels zijn gedocumenteerd als duidelijk op zoek naar een verloren vriend of een kuiken, echter, en lusteloos gedrag en hangende houdingen zijn veel voorkomende indicatoren van rouwende vogels. Sommige rouwende vogels kunnen gehuil huilen, misschien in de hoop dat een verloren vriend of metgezel zou reageren.

Geluk / vreugde

Plezier bij vogels door verschillende soorten uitbundig gedrag. Zingen wanneer het niet nodig is om een partner aan te trekken of een territorium te verdedigen of de speelse games van intelligente kraai-achtigen zijn voorbeelden van gelukkige acties die vogels kunnen ondernemen. Wanneer vogels gelukkig zijn, kunnen ze ook zachte spinnende geluiden maken of andere geluiden die kunnen worden gelijkgesteld aan een mens die neuriet van geluk. Gelukkige vogels kunnen zich ook heel comfortabel voelen zonnen of op een andere manier ontspannen zonder elk moment op hun hoede te zijn voor bedreigingen.

Empathisch / invoelend

Empathie betekent dat je gevoelig bent voor de emotionele toestand van de ander. Dat je je dat aantrekt en daarop reageert. Troostgedrag bijvoorbeeld is een maat voor empathie bij dieren. Het is reageren op verontrusting of pijn bij een ander en dan met een aanraking of er zijn comfort geven. Dat gedrag is in elk geval geobserveerd bij roeken en meerdere wetenschappers denken dat het vooral bij sociale vogels voorkomt.

Emotie of instinct?

Vogelemoties zijn niet eenduidig en er is veel discussie over of gedrag dat er misschien emotioneel uitziet echt oprechte uitingen zijn of gewoon instinctief gedrag. Een paar vogels die zich bezighouden met baltsgedrag hebben bijvoorbeeld misschien geen

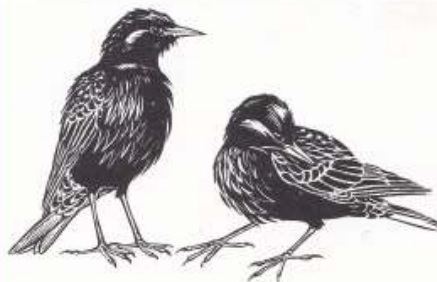
Vaak is het gedrag en de bijbehorende lichaamstaal die de emoties van vogels waarneembaar maken



Staart naar beneden, door poten gezakt, snavel opgericht, keelveren opgezet: voornamelijk voor een nestholte in de aanbidding of als inleiding op wegduwen op verzamelplaatsen.



Staart omlaag, begeleidt zichzelf met gekwetter met ritmisch vleugelgeklapper: nog niet gepaarde vogel om aandacht voorbijkomende vrouwtjes, als inleiding op paring of uiting tot tevredenheid.



Richt zich op, veren opgezet, springt in de blufhouding stukje voor stukje in de richting van een concurrent: vaak in de buurt van het nest als territoriumhouder om belager duidelijk te maken weg te gaan.

enkele emotionele band, maar kunnen eenvoudigweg de meest levensvatbare partner zijn om sterke, gezonde nakomelingen te produceren. Evenzo kunnen andere gedragingen ook worden gedefinieerd in termen van het voortbestaan van een vogel. Angst is nodig om roofdieren te ontwijken, woede helpt een territorium of voedingsgebied te verdedigen en verdriet is een poging om de inspanning van een verloren partner of kuiken te herstellen.

Zelfs positieve emoties zoals vreugde en liefde kunnen eenvoudigweg van mensen zijn die vogels bekijken in mensachtige termen. Dat is echter

tweezijdig; menselijk emotioneel gedrag heeft vergelijkbare overlevingsdoeleinden in termen van het kiezen van een partner, het vermijden van gevaar en gezond blijven. In beide gevallen, dus voor zowel vogels als mensen, is de grens tussen emotie en instinct dun en wazig.

Vogels kunnen wel of geen gevoelens en emoties hebben, maar emotieachtig gedrag kan fascinerende inzichten verschaffen in hoe vogels handelen. Vogelaars die vogels zorgvuldig observeren, kunnen emotionele aanwijzingen lezen om nog meer te leren over het leven van vogels. <<

Bronnen:

- <https://nl.insterne.com/AD>
- KIJK | Interview met Tim Birkhead, hoogleraar gedragsbiologie
- ZOOM | Interview met Frans de Waal, etholoog en primatoloog
- Global Heart | Esther Haasnoot
- Vogeltaal | Jan van Gelderen





Jessie Bragdon

EEN LANDELIJK MEETNET HOMMELS



Het is bekend dat het niet goed gaat met de Nederlandse bijen. Maar hoe de trends zich precies ontwikkelen weten we niet.

Alleen door op een gestandaardiseerde manier te tellen kunnen we hierover betrouwbare uitspraken doen. Zulke telgegevens zijn voor bijen niet beschikbaar. Door een meetnet op te zetten voor de meest toegankelijke en opvallende bijengroep - de hommels - kunnen we beter inzicht verkrijgen in de veranderende patronen van verspreiding en aantallen: Het Meetnet Hommels.

In 2018 is EIS Kenniscentrum Insecten samen met De Vlinderstichting gestart met het opzetten van het Meetnet Hommels. Het doel is het verzamelen van actuele informatie over veranderingen in de hommelsstand in Nederland.

Om het Meetnet Hommels zo toegankelijk mogelijk te maken, hebben we het gekoppeld aan het reeds bestaande Meetnet Dagvlinders van de Vlinderstichting. Het Meetnet Hommels is onderdeel van het project Hommel-Hulp Nederland en is mogelijk gemaakt door Fonds Dioraphte, Stichting Zabawas en Het Cultuurfonds.

Wil je er meer over lezen, kijk dan op de website van het EIS kenniscentrum www.bestuivers.nl/projecten/meetnethommels. Ben je zo enthousiast en wil je je aanmelden als hommelteller in het werkgebied van Rotta, stuur dan een email naar meetnethommels@naturalis.nl <<

Mysterieuze ochtenden waarin mist en regendruppels het gouden zonlicht breken. Het lijkt alsof alles is behangen met kleine diamantjes; op rietstengels, spinrag en de verkleurde bladeren aan de bomen.

Kolganzen en brandganzen pendelen tussen hun slaapplek en foerageerplek in de karakteristieke V-vorm. Deze gebieden liggen soms tientallen kilometers van elkaar vandaan. Trek de laarzen aan om modder en regenplassen te trotseren en je wordt getraakteerd op de meest prachtige taferelen.

Even leek het alsof er geen einde aan de zomer zou komen, de nazomer was schitterend – september was zeer warm, zeer zonnig en ook vrij droog. Oktober begon ook nog zacht, al bleek het al gauw de natste oktobermaand te zijn sinds 1906. Inmiddels hebben we te maken met een zeer natte herfst en het vooruitzicht is dat ook de winter zeer nat zal worden. Dergelijke droge hete zomers en milde, natte winters gaan zeer waarschijnlijk gangbaar worden.

Nu zijn veel vogels vertrokken naar warmere oorden en hebben hier hun plekje gevonden om te overwinteren. Collega boswachter Stephan zette tot zijn vreugde een kleine en een grote zilverreiger naast elkaar op de foto in de Eendragtspolder. Het verschil in formaat tussen de twee is enorm. De grote zilverreiger broedt in kolonies in uitgestrekte rietvelden, maar zij verspreiden zich wanneer de winter aanbreekt over het land, met name naar polderachtige gebieden met overwinterende kikkers, muizen en mollen. Zij zoeken dan gezamenlijke slaapplekken vlak bij het water, bijvoorbeeld de Rottemeren!



Kleine en grote zilverreiger

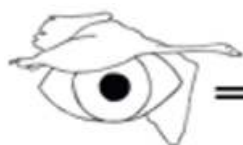
© Stephan Grosfeld van Andel

De meeste kleine zilverreigers trekken in de winter naar het zuiden, tot zo ver als Kenia. Maar met milde winters blijven kleine zilverreigers steeds vaker in Nederland plakken. Wie weet besluit deze mooie vogel wel hier te overwinteren, en zien we de kleine en grote zilverreiger vaker naast elkaar in ons gebied. <<



Interview Mario Wildenberg

*Zelf doen in openbaar groen?
Ja, dat kan!*



Mensen vinden het soms vreemd dat ik tijd en geld steek in iets wat openbaar is, het is niet mijn bezit.

Josien Hofs

In gesprek met Rotta-lid Mario Wildenberg: ervaringen en tips Mario woont aan de Smaragd in Berkel, een buurtje dat er al geruime tijd staat. Hij woont er zelf ook al lang, maar sinds hij meer tijd heeft is hij bewuster naar zijn directe omgeving gaan kijken.

"Bij ons in de buurt heb je kleine groene stroken en stukjes. Die worden meestal erg saai ingeplant met struiken die weinig onderhoud vragen. Omdat ik al bewuster met mijn eigen tuintje bezig was ging ik ook kritischer kijken naar het openbaar groen, en ik dacht: dat zou toch anders moeten kunnen, met meer diversiteit. Ik

ben eens gaan kijken hoe dat werkt in de Gemeente Lansingerland. Al snel vond ik op de website een adres, en zo kwam ik in contact met een ambtenaar die er ook schik in had, en zo kon ik een plan maken voor twee stukken bij mijn huis."

Hoe kwam je aan de kennis om dat te doen?

"Eerlijk gezegd ben ik met niks begonnen. Het leek me gewoon leuk en nuttig. Ik ben advies gaan vragen bij mensen die me serieus leken, en verder leer ik elke dag bij. Je weet tevoren niet wat er precies in de grond zit en je kunt dus moeilijk inschatten wat het wel en niet zal doen. Ook heb ik geleerd dat je vooral met inheemse soorten moet werken als je iets aan de biodiversiteit wil doen. Ik documenteer alles, zodat ik het terug kan zoeken als ik het nodig heb. Ik ben kritisch geworden bij wie ik wat koop aan zaden of planten, de meeste hoveniers zijn nog helemaal niet zo groen."

Hoe ging het in zijn werk?

"Nadat ik mijn plan had kenbaar gemaakt en de betreffende ambtenaar het ook zag zitten heeft de gemeente het grove werk gedaan, zoals struiken verwijderen en bladaarde opbrengen. De rest heb ik zelf gedaan: planten



uitzoeken en aanplanten of inzaaien. Het resultaat is boven verwachting. Buurtgenoten en voorbijgangers die eerst wat sceptisch waren worden nu ook enthousiast, en de gemeente vindt het prachtig, het is wat ik noem een mini-idylle geworden van bij elkaar zo'n 65 m2."

Krijg je ook wel eens andere reacties?

"Mensen vinden het soms vreemd dat ik tijd en geld steek in iets wat openbaar is, het is niet mijn bezit. Maar als ik dat nu leuk vind om te doen en ervan geniet? Je kunt best iets doen voor de gemeenschap vind ik, zonder daarvoor betaald te worden, daar worden we alleen maar beter van. Ik geef mijn geld liever hier aan uit dan aan goede doelen waarbij ik niet weet wat er mee gedaan wordt."

"Zelf heb ik ook insectenhôtels gemaakt, en kijk nu of en hoe dat gebruikt wordt. Sommige dingen werken, andere helemaal niet, je weet nooit hoe de insecten er op reageren, dat maakt het ook spannend. Het blijkt dat wat ik maak het meest geschikt is voor metselbijen. Gewoon gaatje in hout levert niets op. Ja, je maakt fouten, maar daar leer je weer van. Rotta heeft elk voorjaar een planten-ruilbeurs, misschien kunnen we daar ook zaad gaan ruilen van planten waarvan we dat kunnen bewaren."

Alle beetjes helpen

Er zijn heel wat kleinschalige initiatieven, en er kan nog veel meer. Sommigen zullen zeggen: och wat maakt dat uit, zulke kleinigheden terwijl de schaal van de problematiek qua biodiversiteit zo groot is. Maar enthousiasme kan aanstekelijk werken, en dat is precies Mario's bedoeling, hij hoopt dat het navolging krijgt, en het zou mooi zijn

Nieuwsgierig geworden? Adressen om in je eigen gemeente aan de slag te gaan:

<https://www.lansingerland.nl/direct-regelen/wonen-verhuizen-verbouwen/groen/>

<https://www.rotterdam.nl/zelfbeheer>

email: maakzuidplas@zuidplas.nl



Mijn insectenhotel in het openbaar groen

als mensen in een straat of buurt het samen doen. Hij zou ook graag ideeën uitwisselen met anderen. Als meer mensen iets doen, wordt de schaal vanzelf groter. Gemeenten raken aangestoken door burgerinitiatieven, dat moedigt hen weer aan om er meer aandacht aan te besteden. Bijvoorbeeld in Rotterdam en elders zijn er al heel wat kleine en grotere buurtinitiatieven, zoals moestuintjes, gevelplanten, en klein openbaar groen. <<

Opening van de nieuwe schuur

Na een periode van hard werken, sjouwen, passen, meten, halen, brengen en maken werd onder grote belangstelling de nieuwe schuur bij het Trefpunt officieel geopend. De 'voormannen' Jos en Klaas knipten daarvoor het lint door.

Namens het bestuur werden de mannen die zich er het meest voor ingezet hebben nog even in het zonnetje gezet, en tevens werd iedereen die op enigerlei wijze heeft bijgedragen hartelijk bedankt. Arend maakte een mooi herinneringstableau.

Volgens sommigen steekt het Trefpunt nu wel wat sober-tjes af bij het mooie nieuwe pand, dus daar zouden zo maar eens verdere plannen uit voort kunnen vloeien. We zijn benieuwd!





Bramen probleem of toevlucht?

Josien Hof's

We houden van bramen, om te eten dan. Heerlijk zoet en sappig als ze rijp zijn, we maken er jam van om er nog de hele winter van te genieten.

Maar oh, wat kunnen bramen in de buitengebieden woekeren, er is zelfs een woord voor: verbraming. Je hoort vaak dat dat komt door de te hoge stikstofdepositie, waar bramen wel raad mee weten. Toch is dat niet de enige reden dat we zo veel bramen tegenkomen. Dus tijd voor een blik op deze struik, die zo bij Nederland hoort.

De ene braam is de andere niet, Nederland telt meer dan 200 bramensoorten, een plant van de rozenfamilie waarvan de meeste beslist tot de inheemse soorten horen. Het oosten en zuiden van ons land zijn het meest soortenrijk. De regionale verschillen zijn afhankelijk van de bodemgesteldheid en de groeiplaats, zelfs in een klein land groot. In het Rotta gebied tellen we er ongeveer tien, zij het dat sommige soorten aanzienlijk minder vaak voorkomen dan andere.

De supermarktbraam is een aparte, die wordt geteeld om geen stekels te hebben en om grote sappige vruchten te krijgen. Behalve bij kwekers komen we die hooguit in een enkele (moes)-tuin tegen.

Bramen zijn wel kritisch op de bodemgesteldheid, het is een plant van de

middenweg: niet te nat, niet te droog, niet te voedselarm of -rijk, niet te donker, en meestal niet te licht, en het gros van de soorten houdt niet van veel dynamiek in de grond. Kortom, Nederland is op veel plaatsen erg geschikt voor de braam. Bramen zijn klimaatgevoelig, als het te koud wordt zie je ze niet meer. Dat is tevens de reden dat de koebraam, een soort uit Zuid-Europa, de laatste decennia door klimaatverandering in toenemende mate te vinden is in Zeeland en op de Zuid-Hollandse eilanden.



heerlijk zoet en sappig

De indeling in soorten wordt verschillend beschreven, we gaan in dit artikel vooral af op het uiterlijke gedrag, omdat dat het voor ons het beter herkenbaar maakt. We zien hier vooral de boogbramen. In het Nesselbos is dat bijvoorbeeld goed te zien. Uit deze categorie zien we bij ons met name (zwarte) veldbramen, waarvan de loten hoog boogvormig overhangen, met 5-tallige bladen, al dan niet viltig aan onderzijde, en sterk tot zwaar bestekeld. Ze houden niet van te veel schaduw en kunnen een (matig) voedselrijke bodem hebben. Ze staan in open veld, bermen, struvelen en bosranden. Ze hebben een voorliefde voor licht en warmte en de onderkant van het blad is vaak lichter. De vruchten zijn vrij groot en sappig, dus als je je door de stekels heen weet te worstelen wordt je beslist beloond. De dauwbraam is een ondersoort die zich, voor wie de vruchten zoekt, kenmerkt door kleinere en wat doffe, bedauwd lijkende vruchtjes, die wat zuurder zijn dan die van de zwarte braam.

Woudbramen vind je vooral in bosachtige omgeving, ze zijn wat fragieler, houden van schaduwrijke en daardoor wat koelere plekken, en ontwikkelen zich kruipend.





Peterseliebraam Koornmolengat

Nuttig!

Bramen zijn nuttig voor de biodiversiteit. De vruchten worden door zowel ons mensen als door dieren gegeten. Vogels, vossen, dassen, evers en reeën zijn er niet minder dol op. Wilde zwijnen en reeën doen zich ook te goed aan de wortels. De nectar is een belangrijke voedselbron voor diverse bijensoorten zoals de groefbij en de metselbij; sommige soorten maken hun nest in de stengels. Sprinkhanen vinden er een veilige plek en de rupsen van de citroenvlinder overwinteren in braamstruiken. Verder geven de struiken beschutting aan allerlei kleine broedvogels, en ook aan fazanten en kleine zoogdieren zoals veldmuizen en konijnen.

Het kan ook te veel worden – uitdagingen voor beheer

Op veel plekken vooral in open veld zien we bramen woekeren, zoals o.a. in het Nessebos en langs de Zevenhuizerplas. Daar ontstaat op sommige plekken een complete verbraming. In de hele ontwikkeling in de natuur is verbraming vaak een eerste stap richting ontwikkeling van bos, want zoals bekend, als we niets doen wordt ons hele werkgebied op termijn een bos. Zo'n ontwikkeling wordt successie genoemd. Bramen verdringen door hun enthousiaste groei andere soorten, die je meer kans zou willen geven. Een goede afweging welke natuurwaarden boven andere gesteld

moeten worden is daarbij van belang. Dat heeft uiteindelijk de doorslag bij goed beheer.

De jonge loten blijken goed voedsel te zijn voor grote grazers, dus waar die rondlopen heb je vanzelf minder bramen. Het bestrijden lukt het beste in een zo vroeg mogelijk stadium, maaien en begrazing vormen dan een goede combinatie, omdat op den duur het wortelstelsel uitgeput raakt en de braam het erbij laat zitten.

Rottagegebied - keuzes maken

In het Nessebos en in de Wiebertjes wordt door de natuurwerkgroep aan bramenbeheer gedaan. Het lijkt wel of de term 'vechten tegen de bierkaai' hiervoor is uitgevonden, want het is zwaar werk zonder dat je direct veel succes ziet. Op de fiets naar huis groeien de eerste uitlopers al weer terug.

De dijkviltbraam is de meest voorkomende en flink woekerende in ons werkgebied. Hoewel niet als bijzonder te boek staande soort kom je de peterseliebraam minder vaak tegen, hij staat bijvoorbeeld wel in het Koornmolengat.

In de Wiebertjes wordt het wandelpad omzoomd door o.a. bramen, en de natuurwerkers zorgen ervoor dat het

pad vrij blijft. In het veld tegenover de boerderij zijn bramen gedeeltelijk weggemaaid om bloem- en kruidenrijk grasland een kans te geven. De kneu die daar eerst broedde is sindsdien niet meer gezien, maar of dat komt door de verwijdering van de braam is lastig te zeggen. Oorzaak-gevolg in de natuur is zelden eenduidig. Deels blijven de bramen dus gewoon staan, ze horen nu eenmaal in dat gebied, net als riet en wilgen.

In het Nessebos staan zowel onder de bomen als in een deel van het open veld veel bramen. Die worden niet weggehaald, wel wordt getracht het omliggende gebiedje langs het plasje enigszins vrij te houden. Daar staan bijvoorbeeld oeverplanten die ook weer een waarde hebben.

In het Hoeks moeras zijn hele stukken overwoekerd. Daar wordt niet ingegrepen. Intussen ontstaat daar spontaan een leuk stukje bos met allerlei bomen en struiken, daar worden nu de jonge braamscheuten uitgetrokken om deze nieuwe natuurlijke ontwikkeling te ondersteunen. Het zijn altijd weer keuzes, wel of niet ingrijpen, en vooral goed kijken hoe het zich allemaal ontwikkelt.

Met dank aan Rien van der Vorm voor zijn informatie over het beheer.



Maairesultaat bij het Karremansplasje in het Nessebos © Josien Hofst

Voor wie het naadje van de kous wil weten is er een brochure: Nederland Bramenland, te vinden op de leesplank in het Trempunt, of te downloaden: https://www.natuurkennis.nl/Uploaded_files/Publicaties/obn-bramenland-nl-soortenrijkdom-en-natuurwaarde.pdf

Op de NDFD verspreidingsatlas staat een determinatie sleutel, maar als je het precies wil doen ga je naar de speciale bramenwebsite www.rubus.nl/nl, waar een schat aan informatie te vinden is. <<



Rotta natuurwerk



Rien van der Vorm

In november hebben we het maaien en rijven van de afgelopen maanden formeel op een donderdagse morgen in het Trefpunt afgesloten, waarbij we ook de veiligheidsvoorschriften voor het werken met scherpe werktuigen en langs openbare paden hebben opgefrist. Het winterwerk is dus weer begonnen voor de mannen en vrouwen van Rotta Natuurwerk: vooral met het zagen en het knotten van wilgen zullen deze noeste werkers zich de komende maanden bezig houden.

Zoals Arend Hoogeveen in de vorige Aves Visum al schreef zijn struiken en struweel heel belangrijk in onze natuurgebieden en elders in de Rottemeren. Een grote diversiteit aan planten en dieren groeit en leeft vooral in gevarieerde bosranden.

Afgelopen winter hebben wij in het Nessebos enkele duizenden struiken van verschillende soorten geplant. Je moet altijd maar weer afwachten of ze aanslaan, de omstandigheden daarvoor waren niet altijd optimaal. Tijdens het planten was het terrein erg nat en in de zomer erg droog, dus wij waren erg benieuwd naar het uiteindelijke resultaat.

De afgelopen maand hebben we hier gewerkt om de jonge aanplant weer zichtbaar te maken. Het ruige gras en kruiden hebben alles overwoekerd, maar alle nog zichtbare bomen en struiken zijn met handkracht weer vrijgemaakt. Het resultaat viel erg mee, de meeste aanplant is aangeslagen. Wat later in de herfst vielen door de herfstkleuren nog meer van de aangeplante struiken op: zagezegd een goed begin voor een mooie boszoom. Ook elders in het bos zien we natuurlijke opslag van meidoorn en ook sporkehout, hier zijn we erg blij mee. Sporkehout of vuilboom is belangrijk, deze struik bloeit de hele zomer door en produceert ook veel bessen.

Ook in andere gebieden is er aandacht voor struiken en struweel, bijvoorbeeld in de oeverlandjes langs de Hennipsloot is inmiddels een mooie bosrand ontstaan. Hier staan enkele exemplaren van de gagel, de enige groeiplaats in ons werkgebied. We doen dus alle moeite om ze de ruimte te geven: twee keer per jaar de bramen rondom deze struiken kort zetten.

Op deze landjes groeien ook wilde roos en kamperfoelie, vooral de laatste is niet algemeen bij ons en erg belangrijk voor nachtvlinders. In het Nessebos en het Koornmolengat koesteren we enkele struiken van de appelbes. Eigenlijk een exoot, maar rijk bezet met bessen en mooi verkleurend in de herfst. Deze struik en ook veel hulst



Oeverlandje langs de Hennipsloot © Arend Hoogeveen

hier zijn oorspronkelijk vaak afkomstig uit tuinen of hebben vogels de bessen hier onbedoeld 'gezaaid'.

Je kunt dus zeggen dat ook zonder mensenhanden een bos natuurlijker wordt. Zo is bijvoorbeeld besloten de begrazing door schapen in het Nessebos te stoppen. Schapen kunnen een verrijking zijn in het beheer, maar dan mogen ze maar zeer kort aanwezig te zijn. Hier liepen ze soms weken op de zelfde plek en dat werkt juist averechts op de diversiteit.

In de Wiebertjes en het Koornmolengat gaat het vooral om het kort houden van wilgen en bramen. Als we dat niet zouden doen, kunnen we die natuurpareltjes niet meer in. Dat zou jammer zijn, het natuurpad in de Wiebertjes en het vlonderpad in het Koornmolengat zijn er niet voor niets. Dus zagen, knippen en maaien we waar nodig en laten de natuur haar gang gaan waar het kan: een winwin-situatie voor iedereen.

Komende jaren gaat Staatsbosbeheer, in het kader van haar meejarenbeheerbeleid, de volgende ronde bosbeheer uitvoeren in de bosgebieden rond de Rottemeren. In toenemende mate worden wij hierbij betrokken en van tijd tot tijd werken we ook kleinschalig mee: alles ter bevordering van de biodiversiteit. <<



Werkgroep Waterkwaliteit Rotta

Ruud Kolpa

Cyantraniliprole in oppervlaktewater

In het oppervlaktewater in onze regio, zo bleek uit metingen van het waterschap, is afgelopen maanden weer cyantraniliprole in hoge concentraties aangetroffen. Cyantraniliprole is de werkzame stof in enkele landbouwbestrijdingsmiddelen, dat een dodelijke werking kan hebben op onder andere bijen.

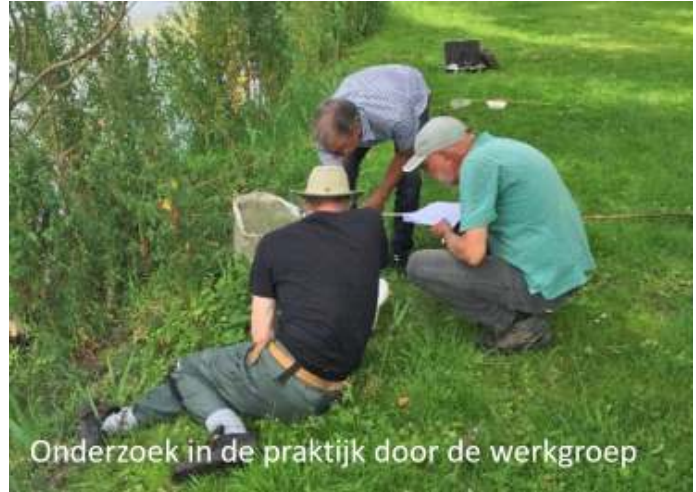
Ook voor de waterdiertjes in onze sloten en plassen is dit een ernstige bedreiging. Een recent rapport van een Amerikaans onderzoek noemt het een 'highly toxic to very highly toxic to aquatic invertebrates' (zwaar tot zeer zwaar giftig voor ongewervelde waterdieren). Voor de Rotta Werkgroep Waterkwaliteit was dit voldoende aanleiding om nader onderzoek in te stellen.

Om inzage te krijgen in de aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater heeft het Centrum voor Milieuwetenschappen in Leiden de zogenoemde *Bestrijdingsmiddelenatlas* uitgegeven. Deze website maakt gebruik van meetgegevens van regionale waterbeheerders. Je kunt erop zien welke stoffen (in bestrijdingsmiddelen) met welke belasting in het oppervlaktewater voorkomen. Even als het landelijke beeld is voor onze omgeving de situatie helaas ook niet zo best. De Werkgroep Waterkwaliteit consulteert regelmatig deze atlas.

Cyantraniliprole is een stof die al langer bestaat, de chemische formule (voor de liefhebbers) is C₁₉H₁₄BrClN₆O₂. Bij toepassing leidt het tot een tekort aan calcium in de spieren van insecten met mogelijk de dood tot gevolg. In Nederland zijn onder voorwaarden drie producten met deze stof toegelaten, zowel in kassen als koude grond. Daarbij wordt een norm van minder dan een halve microgram per liter gehanteerd.

Waterschappen hebben, middels een brief aan het College Toelating Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (CTGB), onlangs erop aangedrongen om de toelating van bestrijdingsmiddelen aan strenge eisen te laten voldoen. In 2000 heeft de Europese Unie de Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld. Alle EU-landen moeten ervoor zorgen dat voor eind 2027 het grond- en oppervlaktewater in een goede ecologische toestand verkeert: chemisch schoon en biologisch gezond. Dus dat ook de hoeveelheid van resten van bestrijdingsmiddelen in het grond-/oppervlaktewater moet dan binnen de gestelde normen zijn! Meer

De Werkgroep Waterkwaliteit zet zich in voor verbetering van de waterkwaliteit door voorlichting te geven, onderzoek te doen, vervuilingen op te sporen en overheidsbeleid te beïnvloeden. De werkgroep komt wekelijks bijeen in het Trefpunt en werkt samen met andere natuur- en milieuorganisaties. Belangstellenden zijn welkom, een e-mail naar waterkwaliteit@rotta-natuur.nl is voldoende.



Onderzoek in de praktijk door de werkgroep
© Ruud Kolpa

informatie over de Kaderrichtlijn Water kun je vinden in het *Waterkwaliteitsportaal* van het Informatiehuis Water (www.ihhw.nl).

Maar of Nederland dat gaat halen wordt alom betwijfeld; men praat al over de volgende stikstofcrisis. Voor de implementatie is in Nederland onder andere de zogenoemde 'Praagmatische Methode' ontwikkeld die – kort gezegd – uitgaat van alle mogelijke maatregelen en bekijkt wat ook andere effecten zijn. Er zijn vraagtekens of deze methode voldoende effectief is.

De kwaliteitsmetingen vinden voornamelijk plaats in grote en hoofdwatergangen. De aanwezigheid van cyantraniliprole in de zogenaamde kleine wateren is maar een voorbeeld hoe het kan gebeuren dat hiervoor geen normen bestaan en er in die wateren door de beheerders dus niet of weinig wordt gemeten en gehandhaafd. En aan waterdiertjes, zoals watervlooien (*Daphnia*), wordt al helemaal niets gevraagd.

Gevolg is dat door de huidige landbouwmethoden en het beperkte toezicht daarop van de waterschappen, dat de biodiversiteit in onze sloten en plassen over het algemeen ver onder de maat is. Onze eigen metingen van de Werkgroep Waterkwaliteit (zie de foto) tonen aan dat alleen op enkele afgezonderde plaatsen het aquatisch milieu op orde is en er 'voldoende leven in de sloot is'!

We houden je op de hoogte van de ontwikkelingen in ons waterrijke gebied. In de volgende Aves Visum berichten we over hoe wij de aanwezigheid van diatomeeën (eencellige algen) onderzoeken om een indruk te krijgen van de verontreinigingen in de sloot. <<



Rotta Rangers en Kapoentjes

Ontdekken de natuur

DE WINTER KOMT ER AAN

Maar voor het zover is hebben zowel de Kapoentjes als de Rangers zich afgelopen herfst uitgeleefd met de prachtige kleuren die in deze tijd van het jaar voor het oprapen liggen.

Ze hebben van alles verzameld, zoals wilde en tamme kastanjes, walnoten, eikels, kaardebollen, bessen en natuurlijk veel gekleurde bladeren.

Allemaal hebben ze deze verrassingen van de herfst met touwtjes aan een tak bevestigd, zodat ze die als een mobile in hun kamer kunnen hangen: zo haal je met deze prachtige herfstversiering de natuur in huis!

Bladeren krijgen in de herfst een andere kleur omdat de boom geen bladgroen meer maakt. Zo kun je zien welke kleuren er nog meer in bladeren zitten.



En wist je dat winterkoninkjes en ijsvogels niet tegen koude winters kunnen, het zijn echte koukleumen



Een winterkoning is zo klein dat hij door en door koud wordt. Daarom slapen ze 's winters graag in nestkastjes met andere samen om elkaar warm te houden.

Een ijsvogel is een viseter en duikt steeds het water in om een visje met z'n snavel te vangen. Als er ijs ligt kan hij geen visje vangen waardoor hij kan doodgaan van de honger!



© Foto's Rixte Boskma

Kijk ook op de website www.rotta-natuur.nl wanneer er weer een excursie is van de Rangers of Kapoentjes! Ga je net naar de basisschool, kom dan eens gezellig met je vader, moeder, opa of oma naar de Kapoentjes in het Trefpunt. Je bent van harte welkom!

Ruimtelijke Ontwikkelingen in de Noordrand



Jaap van Lien

Een kort overzicht voor deze keer, nogal eenzijdig gericht op het zuidwesten van ons werkgebied.

Wilderszijde/ Park de Polder

Voor Wilderszijde zijn de eerste 2 bouwvergunningen verleend voor in totaal 54 huizen. Uit de brochure valt niet op te maken dat er natuurinclusief gebouwd gaat worden. Ik heb intussen bij de gemeente de vergunning opgevraagd om vast te kunnen stellen wat de gemeente opgedragen heeft aan de projectontwikkelaar.

In het stukje nieuwe natuur dat wij beheren blijft het riet staan. Er wordt niet gemaaid, dat blijft de komende jaren zo. Rien van der Vorm kwam met dit voorstel, omdat de ervaring leert dat regelmatig riet maaien leidt tot verarming van de vogelpopulatie. Het zou zelfs mogelijk zijn dat er in het rietveld, als dat niet aangetast wordt, een bruine kiekendief gaat broeden. De gemeente is akkoord met deze aanpak.

Westpolder omgeving station

Enkele weken geleden ben ik samen met Cees van der Burg op bezoek geweest bij de projectleiding van Westpolder. We hebben daar geruime tijd gezeten en kregen op ons verzoek het inrichtingsconcept mee van het laatste stukje van de te bouwen wijk. Cees heeft een uitvoerig verslag rondgestuurd met ook verschillende aanbevelingen. Wat nog uitstaat is de beoordeling van het concept dat voorligt. We kunnen er onze ideeën op loslaten b.v. hoe het staat met de aanpak van klimaatadaptatie. Ik wil daar de komende weken graag met het bestuur een kijkje gaan nemen.

A16 Rotterdam

De ontwikkeling gaat snel. Je kunt nu al vanuit Bergschenhoek maar ook vanuit Berkel per fiets de rijksweg oversteken. Het recreaduct is nog niet begaanbaar maar wel duidelijk aanwezig. De fase van de afwerking is duidelijk begonnen. Voor ons belangrijk om dat goed te volgen.

Noordpolder Berkel en Rodenrijs / Driehoek Noordpolder

De Noordpolder in Berkel zorgt op dit moment voor behoorlijk wat commotie. Er ligt een voorkeursplan van de gemeente voor de beruchte Driehoek. Daarbij wordt het gebied gewoon bebouwd (150 huizen) en wordt de wijk bereikbaar via de bestaande, aan te passen, route (Edelstenenweg). Een plan om de nieuwe wijk te ontsluiten via een route door de Noordpolder is te duur en heeft ook verdere nadelen (o.a. aantasting van de geplande groen/blauwe ecozone). Vanavond oordeelt de commissie Ruimte over het plan.

Een tweede plan betreft de bouw van flexwoningen in de Noordpolder (LOO 2 geheten). Ook daar houdt de gemeente vast aan het oude idee, alleen wordt er een toegangsroute gezocht door een doorgang te creëren tussen sterrenwijk en edelstenenwijk, doortrekken van de Oostersingel. Ook hier wordt de genoemde ecozone doorsneden. Wel is er een mooi plaatje bij dat een fietser en een wandelaar

toont die alvast deze prachtige (fictieve) zone doorkruisen. In de uitleg van de gemeente wordt hier geen woord aan gewijd.

Dan nog een volgende splinternieuwe verrassing. Waterleidingbedrijf Dunea heeft extra ruimte nodig voor de opslag van voldoende drinkwater en komt met een plan. Waar: in de Noordpolder uiteraard!! Zorgvuldig ingepast in het groen, zoals altijd maar wel gelegen tegen de Landscheiding!

Een enorme ingreep in het landschap. De huidige stenen dozen langs de Boterdorpseweg zijn te klein. Zie foto. Hoe verberg je zulke bakbeesten tussen de grassprietten in de polder? Eind november heb ik mijn oud collega's van de CU per mail hierover vragen gesteld. Ik heb dezelfde boodschap aan Jan Willem v.d. Beukel van het CDA gestuurd. Ik reken erop dat ze er wat mee doen maar of het genoeg zal zijn? <<



Huidige betonnen dozen langs de Boterdorpseweg © Jaap van Lien



Basiscursus Wilde Planten

Je wandelt in het voorjaar lekker buiten en je ziet van alles groeien en bloeien. Maar ja, wat is het allemaal? Als je het leuk vindt om planten in onze omgeving te ontdekken en te leren herkennen, dan is deze cursus misschien wel iets voor jou.

Bij voldoende belangstelling willen we in 2024 weer een basis-plantencursus aanbieden. Dat zal een combinatie zijn van de online FLORON cursus en een zestal praktijkbijeenkomsten / excursies in onze eigen omgeving. De online cursus start 20 maart en bestaat uit 14 wekelijkse lessen van 30 minuten (die je ook op een ander tijdstip kunt bekijken). Elke week is er een kleine of grotere huiswerkopdracht.

De praktijkbijeenkomsten bestaan in principe uit twee lesavonden in het Trefpunt (incl. koffie/thee) en drie of vier buitenexcursies in de vroege avond, in de periode april / juli, steeds op de woensdag. De kosten zijn voorlopig gesteld op € 85 voor leden en € 100 voor niet-leden, dit is exclusief plantengids en loep.

Iedereen is welkom, ook als je de cursus destijds in het Trefpunt gevolgd hebt en 'op herhaling' wil. Om te bepalen of er voldoende interesse is vragen we je om je belangstelling en/of vragen door te geven op plantencursus@rotta-natuur.nl. We hopen dan bij de volgende Nieuwsflits te laten weten of het door kan gaan.



Josien Hof's

De plantenwereld is ooit door onder andere Linnaeus ingedeeld in families, op basis van overeenkomstige kenmerken. Sindsdien is daar veel aan toegevoegd, en gewijzigd. Voor wie al eens een plantencursus gevolgd heeft, of dat binnenkort van plan is (zie de aankondiging hierboven en in de Rotta Nieuwsflits), weet dat er heel wat grote en kleine families zijn.

Een van de grootste, met wereldwijd zeker 4000 (!) soorten, is de familie van de kruisbloemigen. De naam zegt alles: de bloemen hebben altijd vier kroonbladeren, die kruisvormig tegenover elkaar staan. Deze familie - wetenschappelijk: brassicaceae - bevat bekende en belangrijke leden. Er horen heel wat eetbare soorten bij, als spruitjes, broccoli, rucola en mosterd. Van de wilde planten noemen we herderstasje, raapzaad, pinksterbloem en look-zonder-look, die je overal in je omgeving kunt vinden.

Voor plantenbiologen is de zandraket net zo'n belangrijke modelsoort als de muis en het fruitvliegje dat zijn voor dierwetenschappers. Al die duizenden soorten hebben elk hun eigen plek in hun ecosysteem. In onze plantengidsen worden zo'n 100 wilde soorten besproken. <<

Spruitjes familie van de pinksterbloem



Pinksterbloem © Josien Hof's



Ruimtelijke ontwikkelingen in de Zuidplas

Natuur- en Vogelwacht Rotta heeft, middels het Platform Mooi Zuidplas (PMZ), haar zienswijze ingediend bij de gemeente Zuidplas op de twee gepubliceerde ontwerpbestemmingsplannen ten behoeve van de ontwikkeling van het zogenaamde Middengebied Zuidplaspolder, dit alles voor het nieuw te bouwen Vijfde Dorp.

De voorbereidingen voor het bouwen van het nieuwe Vijfde Dorp (er wordt nog een prijsvraag uitgeschreven voor de definitieve naam) vorderen langzaam maar zeker. Na de eerste aanzet in de vorm van een zogenaamd Bidboek (2017) en vervolgens de Ontwikkelingsvisie (2019) en het ambitieuze, 160 pagina's tellende Masterplan Middengebied Zuidplaspolder (2021), is nu de fase van bestemmingsplannen aangebroken. Die zijn nodig om daadwerkelijk met de bouwwerkzaamheden te kunnen beginnen. B&W Zuidplas denkt in 2025 met de bouw van de eerste 2.400 woningen te kunnen beginnen.

De procedure bij bestemmingsplannen schrijft voor dat eenieder zijn zienswijze daarop kan indienen. In dit artikel enkele thema's - met name ten aanzien van de om het nieuwe dorp liggende groenblauwe landschappen - waarover het PMZ haar

zienswijze heeft ingediend. Wil je de gehele zienswijze van het PMZ lezen, kijk dan op de website www.mooi-zuidplas/nieuws/november 2023.

Groenblauwe gebieden

Wij zijn van mening dat de ontwikkeling van de groenblauwe ruimten - Koning Willem I bos, Groene Waterparel, Groene Schakel - in het Middengebied van cruciaal belang zijn. Niet alleen vanuit oogpunt van natuur/ecologie/klimaat, maar vooral ten behoeve van de leefbaarheid en het welzijn van de inwoners van alle 4/5 dorpen in Zuidplas.

Energielandschappen

Het PMZ is van mening dat er in het middengebied geen gronden moeten worden gereserveerd/bestemd voor het aanleggen van zonneweiden, de opbrengst is relatief beperkt, terwijl aanvulling van de reeds aanwezige windturbines langs de A12 bij Wad-

Arend Hoogeveen



dinxveen effectiever is en heeft minder impact op de beeldkwaliteit van het landschap. Trouwens, een gebied van 57 ha als 'energielandschap' duiden impliceert een natuurlijk karakter van een landelijk gebied. Het PMZ vindt dat een volkomen misplaatste benaming voor een monotoon zwart glimmend weiland!

Koning Willem I bos

Het KW1 bos moet in onze zienswijze een robuust en vitaal broekbos worden dat een functionele bijdrage - opvangen extremen als gevolg van klimaatveranderingen - kan leveren aan het beheersen van het oppervlaktewaterpeil: buffer bij langdurige droogte en opvang bij overvloedige regenval. Dat betekent ons inziens dat er nagenoeg geen ruimte is voor recreatieve accommodaties en/of andere functies en dat eventuele buitenplaatsen/villa's slechts aan de rand van het bos kunnen worden gebouwd (inbreiding in bestaande lintbebouwing).

Groene Schakel

Het PMZ houdt vast aan een robuuste en effectieve Ecologische Verbindingszone (EVZ) tussen Krimpenerwaard/Groene Hart - Rottemeren/Bentwoud. Het gaat niet alleen om de onderdelen in de Groene Schakel en de Groene Waterparel, maar ook bijvoorbeeld dat de kansen en bedreigingen in het restveengebied, Eendragtspolder, Koning Willem I bos, groenblauwe zone Westergouwe en 't Weegje/Oostpolder van Schieland in



de plannenmakerij cruciaal en van groot ecologisch belang zijn.

Ten aanzien van de EVZ in de Groene Schakel in het plangebied, is het PMZ van mening dat de EVZ aldaar breder (circa 100 i.p.v. 50 meter breed) dient te worden ingericht dan nu door de Provincie Zuid-Holland ingetekend is, en dat het ecologische gezien effectiever is de EVZ linksom af te buigen via de Eendragtspolder/Rottemeren naar het Bentwoud. Het doorsnijden van de Groene Schakel met een ontsluitingsweg van het nieuwe dorp naar de N219 is een extra barrière in de EVZ en gaat ten koste van de ecologische effectiviteit.

De aan de zuidzijde van het Vijfde Dorp geplande ontsluitingsweg van/naar de N219 dwars door de Groene Schakel, is voor het PMZ een onoverkomelijke 'drempel' in deze EVZ. Het voelt als het paard achter de wagen spannen om de functie als EVZ van de Groene Schakel te borgen. Ons inziens zijn er voldoende opties voor ontsluitingen via de Zuidelijke Dwarsweg en/of Parallelweg Noord.

Groene Waterparel

De Groene Waterparel ten oosten van het Vijfde Dorp binnen het plangebied, wordt als natuurgebied (NNN) ontwikkeld en ingericht door de Provincie Zuid-Holland. PZH beschouwt als 'parel' in dit gebied de aanwezigheid van kattenklei en richt zich verder op de facilitering van de doelsoorten ringslang en otter. Het PMZ is betrokken bij de ambtelijke uitwerking/invulling door PZH.

Restveengebied

Binnen de gemeentegrenzen van Zuidplas maar buiten het plangebied, is het Restveen gebied tussen de A20 en de Hollandsche IJssel een belangrijke schakel in bovengenoemde EVZ. De specifieke grond-/bodemsituatie dient naar onze mening voor wat betreft natuur, ecologie en klimaat, zeker te worden meegenomen in de ontwikkeling van het Middengebied.

Tot zover de inhoudelijke thema's waarover het PMZ haar zienswijze heeft ingediend. Ogenschijnlijk lijkt het te passen in de plannen en ambities van de gemeente. Echter de be-

raadselingen in het gemeentebestuur gaan steeds meer over de financiële onderbouwing van het plan. Door de almaar stijgende hypotheekrente, grondprijzen en bouwkosten zijn de eerder gemaakte financiële berekeningen en aannames achterhaald. Eén van de gevolgen is dat er bij de concretisering van de plannen steeds meer wordt versoerd. Het PMZ is er niet gerust dat dit aan de kwaliteit van de groenblauwe buitengebieden voorbij zal gaan.

B&W Zuidplas is op zoek om de (voor)financiering van de werkzaamheden en voorbereidingen van de eerste woningen rond te krijgen, de middelen hiervoor worden gezocht in het verhogen van gemeentelijke belastingen en/of om afspraken met omliggende gemeentes, provincie en rijk te heroverwegen. We wonen in een dichtbevolkt deel van Nederland, waar de leefbaarheid steeds meer onder druk komt te staan, het onderstaande kader is daar duidelijk over. Het PMZ is van mening dat de inrichting van de groenblauwe buitengebieden dient te worden ontzien.

De feiten in perspectief

Het nieuwe Vijfde Dorp omvat ongeveer 325 hectare, er worden uiteindelijk 8.000 woningen gebouwd, dat betekent gemiddeld 25 woningen per hectare. Ter vergelijking, Nesselande beslaat 350 hectare en telt 14 woningen per hectare, de nieuwe wijk Westergouwe in de Zuidplaspolder is 332 hectare groot waar gemiddeld 12 woningen per hectare worden gebouwd, terwijl de wijk Zevenkamp een oppervlak heeft van 216 hectare met zo'n 34 woningen per hectare.

De gemeente Zuidplas grenst aan de Metropoolregio Den Haag Rotterdam met 2,4 mln inwoners. Rondom Zuidplas – Gouda/Westergouwe, Waddinxveen/Triangel, Lansingerland/Wilderszijde/Bleizo en Rotterdam/Oostflank – vindt ook substantiële woningbouw plaats of gaat binnen afzienbare tijd plaatsvinden. Ook heeft Zuidplas zelf de laatste jaren in alle vier de bestaande dorpen relatief veel woningen gebouwd. In de gehele provincie Zuid-Holland worden tot 2030 zo'n 235.000 nieuwe woningen gebouwd: absoluut en relatief het hoogste aantal woningen t.o.v. de andere provincies.

In Zuid-Holland is 19.604 hectare grond ingericht als beheerde natuur, er wonen zo'n 3,7 miljoen mensen. Dat betekent dat per inwoner slechts 53m² (= minder dan het woonoppervlak van een eensgezinswoning!) beheerd natuurgebied beschikbaar is! Landelijk is dat 281 m², terwijl de provincie Drenthe de lijst aanvoert met 1.086 m² natuur per inwoner.

Het zal duidelijk dat de ontwikkeling en het bouwen van een nieuw dorp in de laagstgelegen polder van Nederland een complexe zaak is. De impact van zoveel nieuwe woningen, maatschappelijke voorzieningen en aspecten als waterveiligheid/-beheer, mobiliteit, infrastructuur is nauwelijks te overzien. Het gaat erom wat het je waard is om in een aantrekkelijke omgeving te leven. Spinoza was er duidelijk over:

'De mens maakt deel uit van de natuur, en dus is hij onderworpen aan het causale netwerk van die natuur. Niets in de natuur kan er zomaar in het wilde weg voor kiezen om een of andere handeling in gang te zetten, ook wij mensen niet. Zo iets als een rijk binnen een rijk kan niet bestaan!

Bento Spinoza, 1632-1677



CURSUS STERRENKUNDE JANUARI 2024

EUROSTER, DÉ VERENIGING VOOR WEER- EN STERRENKUNDE IN ROTTERDAM

Locatie TREFPUNT ROTTA, Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek
Datum maandag 8, 15, 22 en 29 januari 2024
Tijd 20:00 – 22:00
Mail info@euroster-rotterdam.nl
Kosten € 55,= (inclusief cursusmateriaal en toegang tot alle lezingen van Euroster in 2024)
NL94 INGB 0000 2816 65 t.n.v. Euroster in Rotterdam



Aanmelden info@euroster-rotterdam.nl of bel cursusleider Martijn Bak, 010-75.27.014



OVER DE CURSUS

Deze cursus is een beginnerscursus. U heeft daarom geen voorkennis nodig. Het is een (informele) beginnerscursus, waar we bijvoorbeeld meer vertellen over sterrenbeelden, ons eigen zonnestelsel, en de geschiedenis van de sterrenkunde. Bij helder weer gaan we natuurlijk ook naar buiten met de telescoop. Ook helpen we u op weg om zelfstandig de weg aan de sterrenhemel te leren kennen. En natuurlijk kunt u al uw sterrenkundige vragen aan ons kwijt.

INTEGRALE ONKRUIDBESTRIJDING VOLGENS 'DE PUNT METHODE'

DE JUISTE MACHINE OP DE JUISTE PLEK EN COMBINEER!

GEEN GIF MEER NODIG!

RED-GREEN®

- CO² neutraal
- Geen fossiele brandstof meer zoals LPG
- Gebruikt biomassa om mee te 'branden'
- Voor grootschalig werk



KANT BRAND STEKER®

- 5x per jaar strak gestoken grasrand
- Geen afvalkosten
- Lagere veegkosten
- Reinigende werking

BLUE-GREEN®

- CO² neutraal
- Elektrisch rijden
- Geen fossiele brandstof meer zoals diesel, maar biomassa
- Heet water 98°C
- Geen overlast, herrie en/of stof
- Eenvoudige techniek
- Voor kleinschalig werk



MACHINAAL VEGEN

- Dulevo 5000 D
- Euro 5 met Adblue
- Super fijnstoffilters
- Heel zuinig met waterverbruik
- Razend snel

- 'DE PUNT METHODE' IS GOEDKOPER DAN SPIJTEN ALS JE ALLES EERLIJK MEETELT!
- GOED TOEPASBAAR MET INZET SW-MEDEWERKERS EN MENSEN MET EEN AFSTAND TOT DE ARBEIDSMARKT (SROI).
- GEEN RESISTENTE SOORTEN EN NIET WEERSGEVOELIG.

Groen-aannemingsbedrijf
Punt B.V.
1999

Chroomstraat 1d • 3067 GN Rotterdam • Telefoon: (010) 420 60 26 • E-mail: info@groen-puntbv.nl • www.groen-puntbv.nl



Indien onbestelbaar retour: Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek



MB 139 Rietgans © Chris van Rijswijk



MB 140 Kokmeeuw © Chris van Rijswijk

Mystery Bird

Chris van Rijswijk

MB139 Rietgans

In het voorjaar 2018 vloog ik met een harde klap tegen een elektriciteitsdraad aan. Ik zag hem gewoon niet aankomen! De schade was enorm. Mijn vleugel was gebroken en nog erger, mijn lieve vrouwtje met wie ik net een relatie was gestart vloog gewoon door. Vrouwen! De eerste weken waren 'killing'. Het lukte me nauwelijks om voedsel te zoeken omdat ik verrekte van de pijn. Bovendien was ik behoorlijk eenzaam. Gelukkig kwam ik er bovenop, maar vliegen kan ik nooit meer. Voor een gans valt het niet mee om alles lopend te moeten doen. Bovendien, hier in het Rottemereengebied zijn geen andere rietganzen en de lokale grauwe ganzen zagen mij niet zitten. Nu, we schrijven 2023, hangt de vlag er geheel anders bij. Ik heb een leuk grauwe ganzen vrouwtje aan de haak geslagen en we hebben deze zomer een leuk span kuikens groot gebracht.

MB140 Kokmeeuw

Welke meeuw is dit? Kokmeeuw, eitje! Jij wist het! Goed zo!

Bijgaand 2 nieuwe foto's. Je kunt je oplossing naar mij mailen (cdvrijswijk@gmail.com) of zelf de antwoorden onthouden. De oplossing staat in het volgende nummer. Kijk ook eens op mijn website: www.birdshooting.nl



MB 141 © Chrijs van Rijswijk



MB 142 © Chris van Rijswijk